

Ненад ПЕРОШЕВИЋ*

ПРИВРЕДНИ КРИМИНАЛ У ЦРНОЈ ГОРИ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА НИКШИЋ (1945-1955)

У периоду од 1945. до 1955. Црна Гора и Никшић нијесу били познати по тешким кривичним дјелима (убиства, силовања, тешка разбојништва). Али, једна друга врста криминала (привредног) је у приличној мјери узела маха. С обзиром на то да је Црна Гора, а посебно Никшић, у овом периоду била велико градилиште, да је растао број новоизграђених привредних објеката, предузећа, занатских и угоститељских радњи у којима се стално тражила радна снага, онда је разумљиво да су те појаве добиле на замаху.

Још док је рат трајао народна власт је спроводила енергичну акцију сузбијања шпекулације. Сузбијани су разни видови шверца, прикривања правога стања пословања, злоупотреба, незаконитог повећања цијена итд. О резултатима и начинима борбе власти против ових незаконитих радњи сазнавало се углавном преко „Побједе.“ С обзиром на то да је рат тек био прошао, а народна власт жељела да се учврсти и докаже своју правичност, као и да у условима свеопштег сиромаштва сачува народну имовину од могућих злоупотреба, ревносно су прогањани починиоци ових дјела.

„Проневјера у службеној дужности и на повјерљивим пословима гониће се до истраге као један од облика непријатељског рушења наше нове државе. Није важна количина украдене или проневјерене народне имовине, за нас је важна сама та нечасна чињеница да се неко усуди поткрадати или у правом смислу плъчкати добра свога народа.“ Да ово није била само празна пријетња од стране власти показао је и случај драконског кажњавања три особе у Никшићу за дјело злоупотребе на службеној дужности и утаје. Од троје оптужених, једна особа (геометар и надзорник послова на поправци пута Никшић-Даниловград) осуђена је

* Аутор је асистент на Филозофском факултету у Подгорици.

на смртну казну стријељањем, конфискацију њеног дијела имовине и надокнаду почињене штете држави. Овакву пресуду осуђени добио је због сљедећих доказаних прекршаја: у октобру и новембру 1945. састављао је листе за исплату радничких надница и уписивао раднике који нијесу радили да су дошли на посао, и присвајао назначени новац; фалсификовао потпис у циљу присвајања надница и уништавао исправне листе замјењујући их новим. Није прецизно утврђена вриједност извршених проневјера, али је утврђено да је у једном случају присвојио 783 динара! Његов саучесник у овом послу (доказано осам уписаних лажних надница) добио је три мјесеца принудног рада без лишавања слободе. Трећа особа, која није имала додира са претходним случајем, кажњена је са 16 година затвора, принудним радом, 10 година губитка грађанских и политичких права и конфискацијом сопственог дијела имовине, за утврђену проневјеру од 1.000.076 динара. Пресуда Специјалног вијећа Врховног суда Црне Горе од стране присутне масе испраћена је са једнодушним одобравањем.¹ Недјељу дана раније, у Никшићу су кажњене три особе (кафеције и трговци) због недозвољених шпекулација: једна особа са годином затвора, одузимањем права да држи кафану и пљенидбом робе због продавања пића и хране изнад утврђених цијена; друга особа је кажњена са шест мјесеци принудног рада и шест мјесеци затварања радње због продавања папирнатих кеса по недозвољеној цијени; трећа особа је кажњена са 17.000 динара у готову и пљенидбом робе, због куповине и продаје ексера изнад цијене, уз непријављивање извјесне робе. Слична суђења су се скоро истовремено обавила и на Цетињу.²

И поред мјера које је власт предузимала на сузбијању недозвољених активности у привреди причињена штета временом је расла. Штета коју је привреда Југославије претрпјела 1951. утврђена кроз кривични поступак износи 347.918.900 динара. Не само да се није примјећивала тенденција смањивања броја кривичних дјела, већ су она у односу на 1950. значајно порасла а тиме и причињена материјална штета. Материјална штета проузрокована криминалом у привреди 1950. износила је 199.775.495 динара, што значи да се увећала у 1951. за приближно 150 милиона. Иначе, само утврђивање оштећења у кривичном поступку било је прилично компликовано, па се често није ни добијао стварни износ причињене штете. Оштећења су обично била већа од приказаних процјена у кривичном поступку, што се посебно односило на оштећења изазвана разним удесима, сударом и слично. Такође, нијесу били ријет-

¹ Иако се из прегледане судске архивске грађе у Никшићу не може испитати овај судски процес, из свједочанстава људи који су пратили тај случај сазнаје се да су казне свима смањене, а самим тим ни смртна казна није извршена.

² Побједа, бр. 6, 10. II 1946.

ки ни случајеви да се оштећење након суђења покаже много веће него што је у току кривичног поступка било познато. На примјер, пословођа једне продавнице СРЗ био је тужен због проневјере 63.000 динара колико су ревизиони органи били утврдили и због чега га је суд осудио. Међутим, последице суђења, када су задругари боље провјерили пословање осуђеног пословође, било је утврђено да је пословођа проневјерио поред оне суме за коју је осуђен још 95.250 динара.³

Назначени утврђени износи оштећења које је проузроковао криминал у привреди у току 1951. по републикама овако су се кретали:⁴

РЕПУБЛИКА	ИЗНОС У ДИНАРИМА
Србија	132.688.260
Хрватска	103.874.309
Словенија	29.360.399
Босна и Херцеговина	68.067.073
Македонија	9.148.449
Црна Гора	3.940.439

По секторима причињена штета народној привреди била је овако распоређена: општа народна имовина – 234.360.958 динара, задружна имовина – 104.711.768 динара и имовина друштвених организација – 8.846.173 динара. Општа друштвена имовина као најразвијенији сектор претрпјела је и највише штете, али је видљиво и високо оштећење задружне имовине, која је била у почетном стадијуму развоја. По републикама износ штете на општенародној имовини био је слједећи:⁵

РЕПУБЛИКА	1950. и штета у динарима	1951. и штета у динарима
Србија	62.790.975	87.481.666
Хрватска	37.753.830	61.531.213
Словенија	15.082.436	21.183.969
Босна и Херцеговина	20.975.683	53.556.484
Македонија	4.931.952	2.075.402
Црна Гора	5.038.414	3.534.584

³ Државни архив Црне Горе (ДАЦГ) ОСОАГП (Одјељење за сређивање и обраду архивске грађе Подгорица), фонд. ЦК КПЦГ, фасц. 94, ЦККПЈ – ЦККПЦГ, Криминал у привреди, 18. III 1952, док. бр. 537/2.

⁴ Исто.

⁵ Исто.

Укупан утврђени износ оштећења задружне имовине проузрокован криминалом у привреди био је следећи:⁶

РЕПУБЛИКА	1950. и штета у динарима	1951. и штета у динарима
Србија	22.673.858	41.915.256
Хрватска	13.950.559	39.216.945
Словенија	1.726.885	7.050.766
Босна и Херцеговина	6.782.361	14.112.382
Македонија	1.377.972	2.075.402
Црна Гора	670.747	341.017

Анализа, која се у потпуности не би могла назвати прецизном, јер се у 1951. висина утврђене штете није могла утврдити у 147 случајева,⁷ показала је да су највише кривичних дјела против народне имовине у сва три сектора извршиле особе управо запослене у привреди. У 1951. било је оптужено 1.498 руководећих службеника (1950. – 1.426), 1.206 благајника и магационера (1950. – 2.094), 4.102 других службеника (1950. – 3.889), 7.501 радника из предузећа (1950. – 5.848) и 10.251 (1950. – 6.437) особа изван предузећа. Ако се упореди број особа предатих суду 1951. са бројем особа предатих суду 1950. такође се уочава тенденција повећања.⁸ Тешкоће у откривању и гоњењу ових кривичних дјела биле су додатно отежане чињеницом да је књиговодствена служба у предузећима и задругама била у тако лошем стању да је врло тешко било и стручном кадру утврдити стварно стање. На терену се осјећао недостатак стручних књиговођа и финасијског кадра који би могао помоћи судским органима у откривању злоупотреба у привреди. Због тога се веома често дешавало да се налази више ревизија не слажу о висини причињене штете. Међу кривичним дјелима против друштвене имовине у 1951. био је приличан број кривичних дјела против сељачких радних задруга.⁹

У првом тромјесјечју 1952. од укупно 453 кривична дјела у Црној Гори, почињено је 76 кривичних дјела против народне привреде и 165 кривичних дјела против друштвене и приватне имовине. Од 165 кривичних дјела против друштвене и приватне имовине било је 103 крађе, 24 те-

⁶ Исто.

⁷ ДАЦГ. ОСОАГП, ф. ЦК КПЦГ, фасц. 96/1, 96/2, Кривична дјела против народне привреде и друштвене имовине.

⁸ ДАЦГ. ОСОАГП, ф. ЦК КПЦГ, фасц. 94, ЦК КП – ЦК КПЦГ, Криминал у привреди, 18. III 1952, док. бр. 537/2.

⁹ ДАЦГ. ОСОАГП, ф. ЦК КПЦГ, фасц. 96/1, 96/2, Кривична дјела против народне привреде и друштвене имовине.

шке крађе, 22 утаје, 11 превара и пет осталих кривичних дјела. Државни сектор је претрпио штету од 3.096.571 динара, задружни сектор 3.796.934 динара и приватни сектор 841.486 динара.¹⁰ Од укупно 1.640 почињених кривичних дјела у Црној Гори у 1953. против народне привреде почињено је 329 кривичних дјела, а у 1954. од укупно 1.471 почињено кривично дјело, против народне привреде било је почињено 262 кривична дјела.¹¹

Са становишта почињених кривичних дјела из области привредног криминала Никшић је посебно занимљив. Као велико градилиште, нарочито након почетка изградње Жељезаре 1951, запошљава се велики број радне снаге, отварају се многе трговачке и друге услужне радње, а с обзиром на то да је био највећи срез по површини у Црној Гори (и Југославији) у њему је био основан већи број сељачких радних задруга. Велика градилишта и стална потражња за радном снагом условила су велики прилив становништва у потрази за послом. Све то је учинило да се у Никшићу деси већи број случајева привредног криминала.

Већ у периоду 1953. и 1954. привредни криминал у Никшићу је не само растао већ је постао и озбиљан проблем. До тада откривени случајеви привредног криминала нијесу ефикасно сузбијани, за шта су кривицу подједнако сносили надлежни органи тужилаштва, судова и унутрашњих послова. Њихова интервенција је углавном била спора и неефикасна, а исти такав однос и недовољно вођење рачуна о том проблему било је и од стране радничких савјета и управног одбора. О раширености ове појаве најбоље је показивала ситуација у Општем грађевинском предузећу „Црна Гора“ – Никшић, које је у том тренутку било најзапосленије предузеће у Никшићу (основано фебруара 1949).¹²

1. Радник ОГП „Црна Гора“ из Никшића (бивши набављач) који је у извјештају назван „друштвена штеточина“, причинио је овом предузећу штету у износу од 13.484.570 динара злоупотребљавајући широка овлашћења дата од предузећа. Спор је дуго времена вођен код Округног суда на Цетињу. Иако је наводно био осуђен на 16 година затвора у самом предузећу то нијесу могли потврдити због немања повратне информације.

2. Благајнику ресторана број 4 у Ливеровићима је приликом контроле пословања утврђен мањак од 114.079 динара. Умјесто казне, добио је премјештај у кадровско одјељење.

¹⁰ Државни архив Црне Горе Цетиње (ДАЦГ), фонд. Предсједништво Владе НР Црне Горе, фасц. 1, несређена грађа.

¹¹ *Статистички годишњак НР Црне Горе 1955.* (СГЦГ – 55), 206.

¹² Државни архив Црне Горе (ДАЦГ) Архивско одјељење Никшић (АОН), ф. Градски народни одбор Никшић, кут. LXXXI, фасц. 7, Тридесет друга сједница Савјета за привреду НО града Никшића, 7. IX 1954, б. б. д, (несређена грађа).

3. Шефу ресторана у Озринићима установљен је мањак од 114.619 динара. Чим је откривен мањак, окривљени је напустио дотадашњи посао и одмах се запослио у предузећу „Електросонд.“

4. Службеник комерцијалног сектора је због неовлашћено склопљених уговора са предузећима у Сарајеву и Београду и неоправдано подигнутих аконтација оштетио предузеће за 139.476 динара. Службеник је суспендован са посла, покренут је кривични поступак против њега, а он се телеграмом обратио Јосипу Брозу Титу у коме га је обавијестио о малој плати и „нелијепом поступку према њему.“

5. Два радника (руководиоци радног воза) су фалсификујући потпис инж. Меркера за разни материјал оштетили предузеће за 7.104.986 динара. Уз то, њих двојица су уништили књигу евиденције о утрошеном материјалу и напали физички комисију која је тај случај испитивала. И поред свега наставили су са радом у овом предузећу (ОГП „Црна Гора“).

6. Два радника ОГП „Црна Гора“ су на пословима нискоградње оштетили предузеће за 34.771 динара (крађа два компресорска пиштоља).

7. Техничар ХЕ „Горња Зета“ је са својим другом, кога је лажно представио као секретара ОНО Богетићи, одвезао неколико камиона пијеска из мајдана и тиме оштетио предузеће за 34.771 динара.

8. Шофер код Задружног савеза је камионом украо 10 м³ камена који је искористио за градњу своје куће. У извјештају предузећа о овом случају стоји: „неовлашћено је однио 10 м³“, а шофер је и даље остао у радном односу.

9. Приватни превозник је украо 13 м³ камена од предузећа ОГП „Црна Гора“ и продао га приватницима, и док је трајало „прегањање по судовима“ запослио се код ГНО – Режијски одбор.

10. Службеник предузећа ОГП „Црна Гора“, који је камионом неовлашћено отуђио три тоне пијеска, власништво предузећа, на крају је промијенио мјесто запослења и прешао да ради у предузећу „Првоборац.“

11. Два радника су присвајајући грађу предузећа ОГП „Црна Гора“ (2 м³) оштетили предузеће за 10.000 динара.

12. Отуђујући „постељну опрему“ два радника ОГП „Црна Гора“ су оштетили предузеће за 25.253 динара.

13. Непозната особа је крађом менгела оштетила ОГП „Црна Гора“ за 8.220 динара.

14. Због крађе алата и грађе два радника су оштетили ОГП „Црна Гора“ за 31.174 динара.

15. Магационер у ОГП „Црна Гора“ је направио штету за 35.705 динара и наставио да ради на истом мјесту, без посљедица.

16. Непозната особа је оштетила ОГП „Црна Гора“ крађом имовине у вриједности од 26.250 динара.

17. Грађевински пословођа „Првоборца“ и електричар ОГП „Црна Гора“ су неовлашћено узимали електроматеријал и уграђивали га у једну продавницу, обављајући посао у прековременом раду за свој рачун и без дозволе предузећа. Осим тога, причинили су још штете у износу од 7.865. Оба радника су остала на истим радним мјестима.

18. Благајник градилишта је присвојио 13.500 динара од радника којима је предузеће обуставило исплате на основу административних забрана. Уз промјену радног мјеста, благајник је морао надокнадити штету без икакве кривичне одговорности.

Осим ових предмета, било је веома много случајева отуђивања постелине, другог материјала и томе слично. Велики број кривичних дјела био је формално окончан али нијесу биле извршене пресуде.¹³

19. Бивши благајник градилишта (не из претходног случаја) оштетио је предузеће за 233.704 динара. Осуђен је од Окружног суда у Титограду на пет мјесеци затвора а предузеће је у погледу имовинског правног захтјева упућено на грађанску парницу коју није покренуло.

20. Бивши радник ОГП „Црна Гора“ је осуђен да плати 9.000 динара за три комада украдених ћебади. Предузеће није тражило извршење пресуде, а није знало ни адресу становања радника. Пресуда за ћебад донесена је веома брзо, али када су били у питању милионски износи то је ишло веома споро.

21. Због причињене штете радник предузећа је осуђен на шест мјесеци затвора, а причињена штета је износила 16.317 динара. Предузеће није тражило грађанском тужбом надокнаду штете.

22. Због уништене баракe у пожару два радника су осуђена да надокнаде штету од 503.482 динара. Не зна се да ли је предузеће послало предлог да се извршење спроведе.

23. Радник-машиниста је осуђен на двије године и шест мјесеци затвора и плаћање одштете од 182.630 динара. Предузеће је тражило извршење али није ништа наплаћено.

24. За украдених пет килограма калаја и причињену штету од 22.085 динара два службеника су осуђена на по шест мјесеци затвора. Наплата није била извршена.

25. Бивши грађевински пословођа је за утврђено кривично дјело уписивања имена на платним налозима непостојећих особа и присвајања новца на тај начин, оштетио предузеће за 182.630 динара. Наплата није извршена, а пословођа је осуђен на годину дана затвора.

26. Бивши службеник предузећа осуђен је од Среског суда на затвор од једне године и надокнаду штете у износу од 127.701 динара. Наплата штете није извршена.

¹³ Исто.

27. Радник предузећа осуђен је од стране Среског суда да плати 16.936 динара одштете.

28. Бивши службеник предузећа осуђен је на пет мјесеци затвора и надокнаду штете од 16.800 динара.

29. Од стране Среског суда два радника су осуђена да надокнаде штету од 20.000 динара. Од суда у Колашину одбијен је пљенидбени захтјев због веома лошег имовног стања оптужених.

30. Због финасијских проневјера осуђен је од стране Среског суда радник предузећа на казну затвора од једне године и надокнаду штете од 53.047 динара. Надоканда није извршена.

31. Бивши техничар предузећа је од Среског суда осуђен на затворску казну од четири мјесеца и надокнаду штете од 13.908 динара, због тога што је уписивао радне часове радницима који нијесу радили а новац узимао за себе. Пресуда није извршена.

32. Због фалсификовања исправа од стране радника предузећа Срески суд је истог осудио на осам мјесеци затвора и надокнаду штете од 70.035 динара. По овој пресуди предузеће није тражило извршење због лошег имовног стања окривљеног.

33. Слично претходном случају Срески суд је осудио радника због фалсификовања докумената на шест мјесеци затвора и надокнаду штете од 72.695 динара Заводу за социјално старање. Предузеће није имало информацију о (не)извршењу ове пресуде.

34. Службенику коме је установљен мањак од 120.040 динара није се могао одржати судски поступак због хапшења по ИБ-у.

35. Шефу ресторана је установљен мањак у износу од 219.151 динара, али када је он по извршеном ревизионом поступку положио цјелокупни износ на благајни предузећа, предузеће је закључило да није оштећено и једина казна била је отказ у служби.

Сви ови прекршаји коштали су ОГП „Црна Гора“ 23.013.711 динара, а нијесу рачунати бројни други ситни и крупни прекршаји којих је било. Уз то, сумњало се да су многи прекршаји остали неоткривени. ОГП „Црна Гора“ је од стране многих упослених доживљавано као велико предузеће са доста пара у коме се може „доста красти а да се опет не позна.“ Такође је било врло мало контроле и још мање одговорности и кажњавања за већ доказана кривична дјела.¹⁴

Иако је код ОГП „Црна Гора“ откривено највише прекршаја то не значи да су остала предузећа и институције у Никшићу остала имуна на ову појаву. Код бившег „Огријевог предузећа“ је само у 1953. „не-стало“ од 10.000 м³ дрвета 3.133 м³. Бивши директор и Управни одбор

¹⁴ Исто.

предузећа нијесу могли објаснити овај мањак процијењен од 3.500.000 динара до 4.000.000 динара, и нико због овога прекршаја није ни позван на одговорност.

Градски одбор Никшића је само по основу наплате пореза имао установљени мањак од 398.000 динара. У управи водовода установљен је мањак од 27.000 динара, који је створила особа која је прије тога оштетила ОГП „Црна Гора“ за 13.500 динара док је била тамо запослена.

Позориште (основано 1949) живјело је од дотација Градског одбора и из буџета града добило је шест милиона динара, а потраживано је још неколико милиона. Спроведена финансијска контрола, вршена неколико пута, показала је крање хаотично стање у позоришту у материјално-финансијском погледу. Није се могло прецизно утврдити гдје је завршавао набављени материјал, ко га је узимао и гдје је уграђиван, колики су мањкови и ко је за шта био задужен. Вршена је набавка штофова од по више стотина метара и скупочијених предмета за гардеробу а да се није знало гдје су завршили. Износ од продатих улазница (21.610 динара) један радник задржао је за себе, док се економ у позоришту није много сјекирао за све то, јер су, ипак, и он и сви остали запослени у позоришту редовно добијали плате.¹⁵

Случај Трговачког предузећа био је такође веома занимљив. Услед разних крађа, проневјера и злоупотреба донесене су многобројне пресуде од 1950, а да, опет, предузеће није ништа по основу тога наплатило, а није се чак ни знало гдје се окривљени налазе. По пресуди Среског суда од 7. II 1951. једна особа је осуђена да плати износ од 86.991 динара. Осуђени није платио штету коју је причинио као директор предузећа. Друга особа (руководилац Среског трговачког предузећа) је пресудом Среског суда од 14. II 1952. требало да плати 14.145 динара због учињене проневјере. До тога није дошло иако је било познато мјесто боравка осуђеног. Ни проневјера у кафани на Грахову од 91.166 динара, коју је пресудом Среског суда у Никшићу од 17. XI 1952. требало да плати једна особа није извршена. Шеф продавнице у Миољем Пољу је по пресуди од 17. XII 1951. требало да плати због проневјере 30.704 динара. Пресуда није извршена. Ни пресуда Окружног суда у Титограду од 31. I 1952. једној особи из Цетиња, која је требало да плати на име провалне крађе у текстилној продавници 34.976 динара, није извршена.

Интересантан је случај једног приватног предузимача који је остао дужан појединим предузећима у Никшићу преко 440.000 динара и то: Прехрамбеном – 216.664 динара, Пилани „Први мај“ – 101.707 ди-

¹⁵ Просјечна плата у позоришту у сезони 1952/53. била је око 11.000 динара. ДАЦГ. АОН, ф. Градски народни одбор Никшић, б. бр. фасц, Извјештај о раду позоришта у прошлој и овој години, 31. VIII 1953, несређена грађа.

нара, Заводу за социјално осигурање – 105.513 динара, ОГП „Црна Гора“ – Никшић – 10.114 динара, Јавном предузећу за таксу – 3.624 динара итд. Овај новац је однесен на разне начине и од једног дијела приватни предузимач је подигао себи кућу у колашинском крају гдје је и прешао да ради и живи. На сличан начин је прошло и Столарско предузеће са приватним предузимачем који их је оштетио за више од 550.000 динара. Суђење је трајало више од годину дана у Окружном суду у Титограду, а окривљени је послје кратког боравка у затвору, по изласку на слободу нашао запослење у граховској задрузи. Директору „Биоскопа“ утврђен је мањак од 323.479 динара, за шта није одговарао. Предузеће „Задругар“ је само у току неколико првих мјесеци 1954. имало мањак у својим продавницама више од 120.000 динара. Продавница бр. 6 – Тржница, имала је мањак од 64.504 динара, али како су радници надокнадили износ у ратама, случај није доспио до суда. Практично, умјесто проналажења одговорног за овај мањак, колективно су сви запослени кажњени на „равне части.“ Код Продавнице бр. 8, у марту 1954. установљен је мањак од 32.934 динара. Продавница је од запосленог особља имала само једну особу, шефа продавнице, али опет није могло бити утврђено како је створен мањак, па је закључено да је до њега дошло усљед непажње и нестручности запосленог. У Продавници бр. 11 извршена је провална крађа 11. VIII 1954. и покрадена је роба у вриједности од 22.904 динара.¹⁶

Код прехрамбеног предузећа (продавница бр. 14) установљен је мањак у износу од 319.955 динара. Случај је предат тужилаштву, али није окончан. У месари је нађен мањак од 22.736 динара, а под маљем за сијечење меса у месари је нађено убуђалих 50.000 динара. Мањак је пронађен и у продавници „Беље“ због кога је дошло наводно због оштећења магацина усљед чега је пропало око 800 литара ракије, 600 кг паште, 300 кг шунке итд. Код „Пољопродукта“ (продавнице бр. 2, 3, 6) је установљен мањак од 93.817 динара. Против једног од провалника поднесена је кривична пријава Јавном тужиоцу у Титограду, за причињену штету од 6.112 динара.¹⁷ Тужилаштво Никшића предало је једну особу (радника ОГП „Црна Гора“) суду због тога што је у јулу 1952. на колима одвезао кући 800 кг бетонског жељеза – својину предузећа, без одобрења управе ОГП „Црна Гора.“ Причињена штета процијењена је на 72.000 динара.¹⁸

¹⁶ ДАЦГ. АОН, ф. Градски народни одбор Никшић, кут. LXXXI, фасц. 7, Тридесет дуга сједница Савјета за привреду НО града Никшића, 7. IX 1954, б. б. док, несређена грађа.

¹⁷ Исто.

¹⁸ ДАЦГ. ф. Предсједништво Владе НР Црне Горе, фасц. 1, Јавно тужилоштво НРЦГ – Предсједнику Владе НР Црне Горе, 7. XI 1952, несређена грађа.

У Жељезари „Борис Кидрич“ - Никшић¹⁹ набављени материјал (погонски) трошио се без икакве евиденције, па је од стране књиговодства приказан као залиха иако тих залиха уопште није било. Комисија предузећа је утврдила да су неке машине оштећене до 60% и да се са њима не рукује правилно. Код утрошка инвестиционог кредита утврђено је да су на терет одобрених кредита Жељезари финансирани и Парна пивара „Требјеса“ са 59 милиона и Боксити „Никшић“, такође са 59 милиона динара. И поред захтјева комисије, нијесу се могла приказати никаква одобрења за ово финансирање. По процјени комисије средства за одржавање и оспособљавање у Жељезари такође су нерационално трошена.²⁰

Ни са прикупљањем пореза у Никшићу није ишло без проблема. На примјер, према плану је требало само до јула 1953. наплатити 75% пореза, а умјесто тога наплаћено је свега 19%. Сам разрез пореза је закаснио, а код појединих пореских обвезника требало је наново разрезати порез. Дешавало се да је један ковач опорезован три пута више од једног љекара, као и да је један љекар са пола радног времена опорезован исто колико и љекар са пуним радним временом. Оваквих случајева неправилног разрезивања пореза био је приличан број.²¹

Секретаријат за привреду није добио податке о причињеним привредним преступима од предузећа „Првоборац“ иако је пет пута упућиван захтјев. О позив су се оглушила и предузећа „Неимар“, „Нискоградња“ и друга предузећа, иако је пословање „Првоборца“ са једним приватником и хапшење његовог благајника на градилишту у Титограду указало да су имали шта послати. Такође, овдје нијесу наведене разне друге ситније крађе, проневјере и мањкови, којих је било на десетине случајева током испитивања од стране унутрашњих одсјека, финансијске инспекције и јавног тужилаштва.

Да би се овим појавама стало на пут од стране Савјета за привреду утврђено је да треба појачати финансијску инспекцију у Градском народном одбору, позвати на одговорност људе из предузећа који су се немарно односили према пресуђеним наплатама, позвати радничке савјете и управне одборе предузећа да предузму хитне мјере, овакве почињене прекршаје јавно жигосати и износити у дневној штампи и на зборовима бирача и томе слично.²²

¹⁹ Ово име Жељезара носи од априла 1953. ДАЦГ. АОН, Из евиденције регистратура АОН.

²⁰ ДАЦГ. АОН, ф. Градски народни одбор Никшић, фасц. XXXII, Записник комисије за преглед завршног рачуна Жељезаре за 1952. рађен 27. V 1953, несређена грађа.

²¹ ДАЦГ. АОН, ф. Градски народни одбор Никшић, кут. XLI, фасц. 4, V сједница Народног одбора градске општине Никшић, 13. VIII 1953, несређена грађа.

²² ДАЦГ. АОН, ф. Градски народни одбор Никшић, кут. LXXXI, фасц. 7, Тридесет друга

Од укупно 329 кривичних дјела у 1953. против народне привреде, у Никшићком срезу било је 29 случајева а у самом граду пет. Наредне године, од укупно 262 почињена кривична дјела против народне привреде у Црној Гори, у Никшићком срезу било је 27 случајева а у граду девет случајева. У Вишем привредном суду у Титограду, Окружном привредном суду у Титограду, Окружном привредном суду у Бијелом Пољу и Окружном привредном суду у Котору на дан 1. V 1955. радило је укупно десет судија и 219 повремених судија, четири референта и 21 канцеларијски службеник.²³

сједница Савјета за привреду НО града Никшића, 7. IX 1954, б. бр. док, (несређена грађа).

²³ СГЦГ – 55, 206, 210.